

УДК 340.1

АКСІОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ХРИСТІЯНСЬКО-ПРАВОВИХ ТРАДИЦІЙ ДЛЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ірина МІМА,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Криворізького факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

SUMMARY

The article is devoted to such general theoretical legal category as Christian legal tradition. We analyze the nature of axiological approach to the study of Christian legal traditions in ideal and objective measures like element (purpose and motive) behavior, conscious activity of man and society, providing its legal activities and ways to implement it by using certain tools. We investigate the value of Christian legal traditions, resulting in the author found that the axiological approach to clarify the nature of Christian legal traditions involves identifying discrepancies between existing legal facts and Christian legal tradition, that assessment of the reality in terms of the idea of law. It also pointed out that the axiological meaning Christian legal tradition is the preservation and strengthening of basic legal values, which contributes to the theoretical enrichment of domestic law.

Key words: law, legal system, religious rules, Christian legal traditions, values of Christian legal traditions.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена висвітленню такої загальнотеоретичної правової категорії як християнсько-правові традиції. Аналізується сутність аксіологічного підходу у дослідженні християнсько-правових традицій у ідеальному й об'єктивному вимірі як елемент (мета і мотив) поведінки, свідомої діяльності людини і суспільства в цілому, що передбачає результат правової діяльності і шляхи її реалізації за допомогою певних засобів. Досліджуються цінності християнсько-правових традицій, в результаті автором з'ясовано, що аксіологічний підхід у з'ясуванні сутності християнсько-правових традицій передбачає виявлення невідповідності між існуючими юридичними фактами і християнсько-правовими традиціями, тобто оцінку правовій дійсності з погляду ідеї права. Також зазначається, що аксіологічне значення християнсько-правових традицій полягає у збереженні й зміцненні основних правових цінностей, що сприяє теоретичному збагаченню вітчизняного права.

Ключові слова: право, правова система, релігійні норми, християнсько-правові традиції, цінності християнсько-правових традицій.

Постановка проблеми. Перетворення, які відбуваються у сучасній Україні, спрямовані на формування громадянського суспільства і правової держави, що припускає створення фундаменту з наукових положень щодо місця, значення й авторитету права в українському суспільстві, в центрі якого має бути людина як найвища соціальна цінність. Це спричиняє необхідність дослідження природи українського права, пріоритетних цінностей та ідей української правової культури, дієвість яких перевірено досвідом минулих поколінь через втілення у християнсько-правових традиціях.

Актуальність теми дослідження. Незнання української правової культури, ігнорування українських правових традицій, скептичне ставлення до духовності як до потенціалу формування правової культури й самого права підтверджує оцінки сучасного стану суспільства як антидуховного, антиісторичного й антикультурного. На сьогодні майже відсутні повні фундаментальні роботи з питання дослідження сутності християнсько-правових традицій та їх аксіологічного значення для правової системи України. При цьому, відсутність у вітчизняній

юриспруденції наукових напрацювань української правової культури руйнує традицію української правової культури, не сприяє змінам в українському праві [1, с. 4]. Основа кожної національної правової системи – не показник вдалих запозичень із правової культури інших країн, а власний закріплений правовий досвід, який напрацьований протягом тисячоліть.

Стан дослідження. На сьогодні науковий інтерес вчених-правознавців переважно пов'язаний з аналізом традицій у праві з вивченням та поясненням їх значення, визначенням ознак, властивостей та функцій. Наприклад, дослідженню традицій у праві присвячено праці таких вчених, як В. Авер'янова, В. Дудченко, М. Козюбри, В. Копейчикова, Ю. Лободи, Л. Луць, П. Музиченка, Ю. Оборотова, В. Опришко, М. Орзіха, П. Рабіновича, В. Селіванова, О. Скакун, О. Сурілова, Н. Толкачової, Є. Харитоновна, Ю. Шемшушенка, О. Ярмиша та інших. Разом з тим вітчизняна юриспруденція характеризується відсутністю однозначного розуміння прояву християнсько-правових традицій у правовій системі України, що унеможливує використання всього їх корисного потенціалу як в науці, так і на практиці,

до того ж не визначено аксіологічного значення цього явища у праві.

Мета і завдання статті. З огляду на фрагментарний характер та відсутність комплексного дослідження християнсько-правових традицій у правовій системі України, актуальним та об'єктивно вмотивованим є переосмислення основних засад методології правових досліджень, яка б відповіла сучасному етапу правової реформи і становленню національного права в Україні; необхідності, в умовах формування в Україні нових соціальних цінностей і становлення правової держави, використання аксіологічного потенціалу права як основи його соціальної значущості і ефективності; відсутності у філософсько-правовій літературі ґрунтовних досліджень з проблем аксіології права, його ціннісного потенціалу як однієї з найфундаментальніших властивостей права. З огляду на зазначене, метою статті є подальша теоретична розробка сутності аксіологічної цінності християнсько-правових традицій у правовій системі України, напрями їх впливу на формування правових традицій та особливостей розвитку уявлень про право.

Виклад основного матеріалу. Вивчення української правової культури, її самобутності, духовної цілісності сприяє створенню загальнотеоретичної основи для використання понять «українське право», «українська правосвідомість», «український правовий менталітет» як феноменів вітчизняної правової культури, категорії юриспруденції і складових правової спадщини, підстав для визначення цивілізаційної приналежності правової системи України.

Українська правова культура – це комплекс духовних та етичних факторів, наповнених спільною релігійною проникливістю у формі православ'я як особливого світорозуміння. До пам'яток української правової культури, в яких закріплюються загальнообов'язкові норми, правові поняття, що визначають та врегульовують певні суспільні відносини, належать звичаї, канонічні збірники (синтагми, номоканони), світські закони, статuti, укладення, титули, традиції, які виражають менталітет народу і юридичний побут слов'ян, його становлення і розвиток.

З огляду на сучасні концепції та напрями у дослідженні правових сімей світу, правова система України має входити до складу слов'янської правової сім'ї, що виокремлена у самостійну галузь правової цивілізації, яка охоплює правову спільність слов'янського етнічного походження [2, с. 26]. Самобутність слов'янської правової сім'ї пояснюється не тільки техніко-юридичними, формальними ознаками, але й глибокими соціальними, культурними, державними основами життя слов'янських народів. За всіх відмінностей слов'янських держав зберігається їхня спільна ментальність, інтенсивна культурна і соціальна взаємодія, стійкі традиції духовного життя.

Правові традиції українців зародилися за часів язич-

ництва і набули свого розвитку у період Київської Русі [3, с. 45-60], зміцнилися в період Галицько-Волинського князівства [4, с. 24-74]. При цьому, у правовій культурі було закріплено ціннісні орієнтири християнства із православною інтерпретацією буття людини та її місця у суспільстві. Характерним є те, що Руська Правда стала фундаментом для розвитку наступного законодавства зі збереженням дії звичаєвого права. Безперервність розвитку правових традицій України збереглася й за часів Великого князівства Литовського [5, с. 127-135]. Християнство формувало світогляд, який визначав політичне мислення й правосвідомість. Завдяки православної культурі, слов'янські держави долучалися до духовних цінностей Візантії [6, с. 16].

Природа і сутність категорії «цінність» полягають у тому, що цінність є функціональним співвідношенням предметів стосовно людини, тобто важливим тут є не сам предмет, а його функції, те, що він виконує, задовольняючи потреби людини. У цьому контексті цінність християнсько-правових традицій характеризується двома основними властивостями: функціональним значенням і особистісним змістом [7, с. 290-291]. Перша є сукупністю суспільно важливих властивостей, функцій християнсько-правових традицій та християнсько-правових ідей, що роблять їх цінними у суспільстві, а друга, з одного боку, визначається об'єктом, що виконує ціннісну функцію, а з іншого – залежить від самої людини.

В основі цінностей християнсько-правових традицій перебувають релігійно-нормативні ціннісні відносини між суб'єктами релігійних відносин. В результаті релігійних відносин між віруючими виникають релігійно-нормативні вимоги, формуються соціально значимі релігійні норми та ідеали. Дія, що відповідає релігійно-нормативним вимогам, приписам релігійних норм та ідеалам, є цінністю як для суб'єкта релігійних відносин, так і для суспільства в цілому. У процесі релігійних відносин, що спричиняють виникнення релігійно-нормативних явищ та формування релігійно-нормативних фактів, які мають індивідуальне та соціальне значення, формуються ціннісна християнсько-правова оцінка, ціннісна християнсько-правова орієнтація та ціннісна християнсько-правова настанова.

Ціннісну християнсько-правову оцінку необхідно розглядати як релігійне судження про значення для віруючих або окремого суб'єкта релігійних відносин християнсько-правових традицій, релігійних подій, релігійних норм, християнсько-нормативного ідеалу. Християнсько-правові традиції як цінність вимагають, в першу чергу, сприйняття свого практичного значення у механізмі соціально-нормативного регулювання суспільних відносин. Саме тому для віруючого як соціального суб'єкта важливою є його ціннісна християнсько-правова орієнтація.

Ціннісна християнсько-правова орієнтація – це перевага християнсько-правових традицій, ідеалів і

релігійних вчинків, особиста спрямованість християнсько-правових традицій на світ релігійних цінностей, побудова їхньої індивідуальної ієрархії, включення їх до мети і мотивів релігійної діяльності. Ціннісна християнсько-правова настанова – це спрямований християнсько-нормативний вплив релігійних норм та релігійної організації, громади на формування християнсько-правової орієнтації суб'єктів релігійних відносин (віруючих) [8, с. 613-616]. У цьому впливі провідне місце та вагомим значенням набувають релігійні норми як дієві регулятори у механізмі регулювання та впорядкування релігійних відносин. Релігійна норма містить в собі втілення християнсько-правових традицій, що виражається також у функціях врегулювання релігійної дійсності.

Вихідною формою цінностей християнсько-правових традицій є їхнє існування у вигляді християнсько-правових цінностей, вироблених суспільною і релігійною свідомістю. Вони присутні в релігійній свідомості у вигляді узагальнених уявлень про справедливість, волю, рівність у різних сферах суспільства. Релігійні ідеали перебувають в основі релігійно-нормативних обов'язків, тобто деонтичних релігійних цінностей. Під ідеалом, що міститься у християнсько-правових традиціях, необхідно розуміти нормативно-ціннісний зразок бажаної належної релігійної поведінки суб'єктів релігійних відносин. Християнсько-правові традиції є моментом духовного ставлення до світу і не охоплюють його в цілому. Тому християнсько-правові традиції як ідеал виступають лише частиною релігійного ідеалу суспільного та духовного життя. Вищі цінності християнсько-правових традицій наповнюють суспільні відносини релігійно-нормативним змістом і виступають в індивідуальній та правовій свідомості найважливішим ціннісно-змістовним орієнтиром. Тобто християнсько-правові традиції для віруючих є основою самовдосконалення особистості, формами реалізації активності суб'єктів релігійних відносин, гарантією волі та захисту.

Християнсько-правові традиції як релігійний ідеал не залишаються фактом релігійної свідомості, а закріплюються у релігійно-нормативних актах (рішеннях Вселенських та Помісних Соборів, Папи Римського тощо). Тобто вони входять до релігійно-нормативної системи як правовий елемент, адже реалізуються у системі релігійних відносин у вигляді взаємодії формально рівних, вільних та незалежних один від одного суб'єктів, релігійно-нормативних процедурах і механізмах релігійно-нормативного регулювання релігійних відносин, чим забезпечується реалізація приписів релігійних норм. Із зміною релігійних відносин відбувається переоцінка цінностей: одні християнсько-правові традиції залишаються непорушними, незмінними, інші, навпаки, є недієвими, видозмінюються. Відповідно до ціннісних ідеалів християнсько-правових цінностей, що змінилися,

переоцінюються предметно втілені цінності християнсько-правових традицій.

Цінності християнсько-правових традицій представляють собою ідеальні релігійні уявлення про блага, релігійні права і межі задоволення релігійних інтересів, виступають певною мірою як авторитетні і обов'язкові настанови свідомості особистості віруючого. Цінності християнського правових традицій, з одного боку, є дієвими та реальними у змісті засвоєних релігійних правил, релігійних норм, які врегульовують поведінку суб'єктів релігійних відносин, з іншого, є релігійними ідеалами та цілями. У сукупності християнсько-правові традиції можна розглядати як нормативно-інституційне утворення, здатне забезпечити загальний порядок у релігійних відносинах шляхом реалізації нормативності релігійних норм, які відрізняються обов'язковістю та загальністю для суб'єктів релігійних відносин певного виду релігійного вірування.

Можливість або здатність досягти визначеності, точності у змісті релігійних відносин пов'язана з формальною визначеністю релігійних норм, що є зовнішньою формою втілення змісту християнсько-правових традицій. Це стосується як релігійних заборон і позитивних релігійних зобов'язань, тобто релігійних обов'язків та, пов'язаною з цим релігійною відповідальністю, так і релігійних дозволів, тобто суб'єктивних релігійних прав. Християнсько-правові традиції мають такі властивості, завдяки яким можливо визначити загальну, стабільну, суворо визначену за змістом, гарантовану державою систему типових масштабів релігійної поведінки, що функціонує постійно і безперервно в часі [9, с. 119]. Християнсько-правові традиції є інструментом, здатним забезпечити організованість релігійних відносин, релігійну дисципліну, нормальне функціонування релігійних організацій, дієвість соціально-нормативного регулювання суспільних відносин. Крім того, християнсько-правові традиції, втілюючись у змісті релігійних норм, є ефективним доцільним засобом релігійно-нормативного регулювання релігійних відносин, чим визначається їх інструментальна цінність. Тобто християнсько-правові цінності виступають засобом забезпечення функціонування релігійних та соціальних інститутів, релігійних благ та інтересів.

Ціннісне значення християнсько-правових традицій полягає у впорядкуванні релігійних відносин з метою досягнення та забезпечення визначеного рівня релігійної свободи, справедливості та встановлення релігійного консенсусу. Християнсько-правові традиції, трансформуючись у релігійні норми, встановлюють для суб'єктів релігійних відносин простір для реалізації релігійних суб'єктивних прав, визначають та закріплюють бажану і належну релігійну поведінку з метою виключення релігійного свавілля, протистояння, подолання релігійного конфлікту. Тобто християнсько-

правові традиції є унікальною релігійною та соціальною цінністю, оскільки вони втілюють фундаментальні засади цивілізованої організації релігійних відносин у суспільстві, їх нормативні вимоги.

Християнсько-правові традиції як релігійно-нормативні начала забезпечують реалізацію у релігійних відносинах християнсько-правових ідеалів і цінностей, їх незаперечний статус у громадському бутті. Нормативне значення християнсько-правових традицій полягає в ідеальному обґрунтуванні релігійних приписів, релігійних норм щодо впорядкування релігійних відносин з метою досягнення релігійного інтересу та задоволення релігійних потреб суб'єктів релігійних відносин у механізмі релігійно-нормативного регулювання.

Цінність є не природною, а соціальною властивістю християнсько-правових традицій. Ця соціальна властивість з'являється тоді, коли християнсько-правові традиції існують у взаємодії з практичною людською діяльністю. Сама ж цінність християнсько-правових традицій виступає як об'єктивна відповідність певного процесу, ідеї, об'єктивним потребам чи інтересам людини. Ціннісні орієнтири та настанови з боку суб'єкта виступають як певний результат оцінки соціально-правових явищ, у ході якої визначається цінність християнсько-правових традицій для особистості, соціальної групи, суспільства в цілому тощо. Оцінка стає способом буття християнсько-правових традицій і має також об'єктивно-суб'єктивний аспект [10, с. 106]. Цінність християнсько-правових традицій об'єктивна у тому, що будь-які християнсько-правові традиції, залучаючись до сфери людської діяльності, набувають об'єктивну соціальну якість або соціальну цінність. Цінність християнсько-правових традицій об'єктивна, оскільки сам об'єкт – носій цінності – має об'єктивну природу. З іншого боку, цінність не може існувати поза свідомістю особистості, тобто у розумінні цінностей християнсько-правових традицій необхідно враховувати значимості християнсько-правових традицій для задоволення потреб та інтересів особистості. За об'єктивним змістом цінність християнсько-правових традицій є предметом (явищем), що здатні задовольняти потреби людини. Потреби ж завжди у тій або іншій формі усвідомлені людиною (особистістю), і той предмет, який потреба знаходить для свого задоволення, постає як цінність, відображаючись у свідомості.

Об'єктивний аспект цінності християнсько-правових традицій полягає у наступному: задовольняють релігійні потреби, інтереси та бажання віруючих; виступають невід'ємною складовою правової культури та оціночним критерієм суспільних правовідносин; виявляють себе на усіх етапах пізнання і функціонування права (завдяки християнсько-правовим традиціям реалізуються основні функції релігійних норм, що забезпечують, закріплюють і стимулюють християнсько-

правові цінності віруючих громадян та їх об'єднань), а також релігійної нормотворчості (релігійна норма є своєрідним втіленням органічної єдності цінності християнсько-правових традицій як соціального феномену та інструментальної цінності релігійних норм) [11, с. 137]. Крім того, аксіологічне значення християнсько-правових традицій полягає у збереженні й зміцненні основних правових цінностей, що сприяє теоретичному збагаченню вітчизняного права. До того ж, значимо, що єдність ґносеологічного та аксіологічного підходів до права, як одного з дієвих засобів суспільної самоорганізації, орієнтує українське суспільство на необхідність удосконалення національного права шляхом взаємоузгодження правових та християнсько-правових цінностей. Цінності християнсько-правових традицій мають не лише світоглядне значення, вони безпосередньо пов'язані з діючим правом, наприклад, у випадках тлумачення й застосування норм права, прогалин чи колізій правових норм.

Суб'єктивний аспект цінності християнсько-правових традицій розкривається через сучасне розуміння природи носіїв цінностей, що дозволяє виділити індивідуальні, групові (колективні), загальні цінності християнсько-правових традицій [12, с. 209-212]. Особистою чи індивідуальною цінністю християнсько-правових традицій є ціннісна значимість християнсько-правових традицій для конкретної людини, які визначаються насамперед релігійними віруваннями, звичками, рівнем знань та іншими індивідуальними особливостями віруючих.

Групові (колективні) цінності виступають ціннісною значимістю християнсько-правових традицій для будь-яких людських спільностей (зокрема, релігійних організацій, об'єднань, спільнот тощо). Групові (колективні) цінності християнсько-правових традицій мають велике значення для нормальної та успішної життєдіяльності окремої релігійної організації віруючих, оскільки об'єднують індивідів, що входять до нього, єдиними ціннісними релігійними орієнтаціями.

Загальні цінності є ціннісною значимістю християнсько-правових традицій для певного народу (нації) або в цілому для світового співтовариства. Загальні цінності християнсько-правових традицій зазвичай складають ціннісно-нормативну систему, що формується у процесі становлення і розвитку суспільства і відтворює результати взаємодії християнсько-правових традицій, ідеалів та інтересів усіх соціальних груп суспільства чи світового співтовариства в цілому.

З огляду на сутнісний аспект цінностей християнсько-правових традицій відповідно до свого призначення можна виділити такі групи цінностей: 1) цінності, що мають другорядне значення для віруючих і суспільства. Без них нормальне життя і функціонування віруючих і суспільства не порушуються; 2) цінності повсякденного попиту і повсякденного побуту (до цієї групи належить

переважна більшість цінностей християнсько-правових традицій, які необхідні для задоволення релігійних потреб віруючих); 3) вищі цінності християнсько-правових традицій, які очолюють складну ціннісну ієрархію і віддзеркалюють фундаментальні релігійні відносини та релігійні потреби віруючих.

У контексті ціннісної ієрархії християнсько-правових традицій можна виділити такі: конкретний вираз власної цінності християнсько-правових традицій у практичному житті віруючих; безпека віруючих у конфліктних релігійних ситуаціях, визначеність і гарантованість їх прав; особливі християнсько-правові засоби і механізми, тобто своєрідний «релігійно-нормативний інструментарій» та механізм, що забезпечують безпосередню цінність християнсько-правових традицій, гарантованість релігійних прав кожному віруючому і суспільства в цілому, інститути які виражають оптимальне співвідношення релігійно-нормативного й індивідуального правового регулювання тощо.

Завдяки цінностям християнсько-правових традицій відбувається правова соціалізація особи, тобто засвоєння людиною упродовж усього її життя правових знань, норм і цінностей суспільства, членом якого вона є. Водночас правова соціалізація виступає складовою частиною складного процесу відтворення і подальшого розвитку правових інститутів і відносин, суспільних якостей тих суб'єктів, які підтримують і реалізують ці відносини у своїй життєдіяльності [13, с. 80.]. Саме завдяки нормативним цінностям християнсько-правових традицій у процесі правової соціалізації людей відбувається не просто засвоєння ними певного досвіду, знань, але й здійснюється їх перетворення на особисті правові орієнтири та установки, внаслідок чого у людини формується правосвідомість, правова зрілість, тобто певний рівень правової культури в цілому.

Християнсько-правові традиції входять до системи основних засобів регламентації процесу самоорганізації та саморегуляції суспільства, тому мають також інструментальну цінність: забезпечувати нормальне функціонування та розвиток суспільства [14, с. 27]. Право як необхідний елемент культурного розвитку людства, вбираючи в себе загальнолюдські цінності, що містяться у християнсько-правових традиціях, стає їхнім виразником і закріплює відповідне місце християнсько-правових традицій серед інших цінностей культури.

Пізнавальна природа права передбачає виокремлення категорії цінності християнсько-правових традицій, тобто позитивної значущості у формуванні природи та сутності права; їх впливу на задоволення потреб суб'єктів суспільних відносин, що стосується кожної окремої людини чи релігійних соціальних спільнот, так і суспільства в цілому.

Фундаментальне значення мають християнсько-правові традиції, їх ідеали, оцінки, які слугують загаль-

ним витоком для формування права загалом. Християнсько-правовим традиціям як різновиду нормативно-оціночного відображення світу властиве визначення належних форм (норм) поведінки, виходячи з прийнятих у суспільстві цінностей, а відтак і оцінка конкретної поведінки як правомірної чи неправомірної вже з огляду на ці прийняті норми, які можуть породжуватися не тільки безпосередньо цінностями, а й опосередковано – наслідками негативної оцінки реальної ситуації та способом її виправлення.

Серед найпоширеніших цінностей християнсько-правових традицій є свобода, справедливість, рівність, людська гідність тощо. Причому цінності свободи, рівності та справедливості є функціональними для права й задекларовані як основні постулати кожної правової системи, вони набувають специфічного змістовного навантаження у різні історичні епохи та у різних культурних ареалах. Завдяки своїй формальній, інструментальній цінності, християнсько-правові традиції мають можливість і здатність впливати на шляхи вирішення колізії суспільних відносин або соціального конфлікту. Християнсько-правові традиції як нормативні регулятори суспільного життя мають чітку визначеність та у відповідності до певних суспільних відносин визначають обов'язкові примусові наслідки, які забезпечують цілісність і єдність суспільних відносин.

Висновки. У рамках аксіологічного підходу християнсько-правові традиції розглядаються у своєму ідеальному й об'єктивному вимірі як елемент (мета і мотив) поведінки, свідомої діяльності людини і суспільства в цілому, що передбачає результат правової діяльності і шляхи її реалізації за допомогою певних засобів. Ідея та принципи християнсько-правових традицій виступають у цьому розумінні як спосіб інтеграції різних дій людини і суспільства в деяку послідовність чи систему. Водночас аксіологічний підхід у з'ясуванні сутності християнсько-правових традицій передбачає виявлення невідповідності між існуючими юридичними фактами і християнсько-правовими традиціями, тобто оцінку правовій дійсності з погляду ідеї права.

Християнсько-правові традиції мають регулятивне значення, адже релігійні норми, що є змістовною сутністю християнсько-правових традицій, набувають значення цінностей і стають об'єктом оцінки. Так, християнсько-правові традиції суб'єктами суспільних відносин визнаються особливо вагомими регуляторами релігійних відносин та є обов'язковими для дотримання. Крім того, з аксіологічної точки зору, християнсько-правові традиції мають інструментальну та власну цінність. Тобто у сучасному цивілізованому суспільстві християнсько-правові традиції є не тільки інструментом та засобом розв'язання релігійних суперечностей, релігійних конфліктів, а й засобом, який розвиває суспільні відносини: релігійні норми та релігійні інструменти розглядають як змістовна складова християнсько-правових традицій як різновиду нормативно-оціночного відображення світу властиве визначення належних форм (норм) поведінки, виходячи з прийнятих у суспільстві цінностей, а відтак і оцінка конкретної поведінки як правомірної чи неправомірної вже з огляду на ці прийняті норми, які можуть породжуватися не тільки безпосередньо цінностями, а й опосередковано – наслідками негативної оцінки реальної ситуації та способом її виправлення.

янсько-правових традицій; є конкретним історичним, соціально-правовим явищем; неможливі поза контекстом діяльності суб'єктів суспільних відносин. Власна цінність християнсько-правових традицій розкривається через їх зовнішнє вираження у соціально-організованій формі, дія якої забезпечує відтворення правових станів релігійно-нормативними засобами, внаслідок чого виникають та розвиваються нові релігійні відносини, а суб'єкти релігійних відносин наділяються релігійними правами та обов'язками. При цьому, метою християнсько-правових традицій як соціально організованої форми є недопущення конфліктів на релігійному підґрунті, взаємоузгодження релігійної поведінки з мораллю і справедливостю.

Християнсько-правові традиції є різновидом духовних цінностей, що задовольняють релігійні потреби та інтереси суб'єктів суспільних відносин, врегульовують та узгоджують релігійні інтереси віруючих; їх основою та особливою функцією є регулятивна функція. Християнсько-правові традиції містять потенційні ідеальні уявлення про релігійні блага, релігійні норми, релігійні права та обов'язки, межі задоволення релігійних інтересів виступають як авторитетні та обов'язкові установки релігійно-нормативної свідомості суб'єктів релігійних відносин.

Список використаної літератури

1. Рязанов М.Ю. Слов'янське право і слов'янська правова культура: загальнотеоретичний аспект : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / М. Ю. Рязанов. – Одеса, 2013. – 187 с.
2. Дамирли М.А. Сравнительно-правовая наука в Украине: теоретико-методологические традиции (XIX – нач. XX вв.) / М.А. Дамирли – О. : Феникс, 2007. – 96 с.
3. Федоренко Т.М. Вплив християнства на формування правової системи Київської русі з кінця X – по 40-ві роки XIII століття : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія

політичних і правових учень» / Федоренко Т. М – К. : Зерцало. – 2001. – 211 с.

4. Музыченко П.П. История государства и права Украины : учебник / Музыченко П.П. – К. : Знання, 2001. – 488 с.

5. Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. / за заг. ред. С.В. Ківалова, П.П. Музыченка, А. Н. Панькова. – О. : Юрид. л-ра, 2004. – Т. III, кн. 2. – 566 с.

6. Томсинов В.А. Юриспруденция Древней Руси и правовая культура Византии / В.А. Томсинов // Вестник Московского университета, сер. № 11. (Право). – 2009. – № 4. – С. 3–26.

7. Теорія держави і права : Академічний курс : підручник / [В.С. Журавський, О.Л. Копиленко, С. В. Бобровник та ін.] ; за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 685с.

8. Поляков А.В. Общая теория права: проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода : курс лекций / Поляков А.В. – СПб. : Издательский дом С.-Петербургского ин-та, 2004. – 864 с.

9. Синюков В.Н. Российская правовая система. Введение в общую теорию / Синюков В.Н. – Саратов : ГП «Полиграфист», 1994. – 494 с.

10. Патерило І.В. Право як ціннісна категорія : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І. В. Патерило. – К., 2006. – 209 с.

11. Чернобель Г.Т. Христианские истоки права в ценностном измерении / Г.Т. Чернобель, О.А. Иванюк // Журнал российского права. – 2010. – № 9. – С. 135–143.

12. Дудченко В.В. Традиція правового розвитку: плюралізм правових вчень : монографія / В.В. Дудченко – О. : Юрид. л-ра, 2006. – 302 с.

13. Графский В.Г. Традиции и обновление в праве: ценностное изменение перемен / В.Г. Графский // Проблемы ценностного подхода в праве: традиции и обновление. – М. : Институт государства и права РАН, 1996. – С. 74–88.

14. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії / Оніщенко Н.М. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 352 с.